

Runfynd 1977

Av Helmer Gustavson och Thorgunn Snædal Brink

Gustavson, H. & Snædal Brink, T. 1978. Runfynd 1977. (Rune finds in 1977.) *Fornvännen* 73. Stockholm.

The authors report on some of the rune finds which were registered during 1977: a medieval wooden stick from Lödöse in Västergötland and five Viking period rune stones and rune-stone fragments from the parishes of Lunda and Bälunge in Uppland, Trosa-Vagnhärad in Södermanland and Glanshammar in Närke.

Helmer Gustavson, Riksantikvarieämbetet, Box 5405, S-114 84 Stockholm, Sweden.

Thorgunn Snædal Brink, Riksantikvarieämbetet, Box 5405, S-114 84 Stockholm, Sweden.

Under året har fem återfunna och tre tidigare okända runinskrifter granskats eller undersökts. Sex av dem är vikingatida och en klart medeltida. För sex av fynden lämnas i det följande en närmare redogörelse. Behovet av konservering för ett litet, skadat och i ytpartierna kraftigt vittrat blybleck, som förefaller vara ristat med två rader medeltida runor på den ena sidan och en rad på den andra, har gjort att en mer ingående undersökning av blecket och en redogörelse för inskriften får anstå till dess konserveringsarbetena avslutats. Blecket påträffades hösten 1977 i samband med en arkeologisk undersökning vid Västannor i Leksands sn, Dalarna.

1977 återfanns den sedan 1700-talet saknade runstenen U 1077 vid Bälunge kyrka i Uppland inlagd i kyrkans södra bogårdsmur. Större delen av runstenen är dold i marken och av inskriften kan nu endast ett stycke längs stenens vänstra långsida ses. I samband med en planerad omläggning av bogårdsmuren under 1979 kommer runstenen att tas ur muren och resas vid kyrkan.

För återfyndet av runstenen Nä 23 i Glanshammars kyrka har Sven B. F. Jansson mer ingående redogjort (1978 s. 59—70); i över-

sikten nedan ges en kortfattad beskrivning, huvudsakligen byggd på nämnda redogörelse.

Närke, Glanshammars kyrka

Vid restaureringen av Glanshammars kyrka återfanns i maj 1977 den sedan 1700-talet saknade runstenen Nä 23. Stenen påträffades omedelbart innanför tröskelstenen till sakristidörren. Fig. 1. Rotändan och toppen stack in under muren och vänstra långsidan var dold under tröskelstenen. Hela inskriften var därför ej omedelbart tillgänglig för en undersökning.

I samband med att ristningsytan frilades konstaterades, att runstenen endast var ristad på den uppåtvända släta bredsiden. Två genomgående sprickor i stenen samt en mängd småsprickor i ristningsytan bedömdes medföra risker för stenen vid en framtagning; den kvarligger därför på den plats där den påträffades.

Stenmaterialet är mörk leptit. Runstensens längd 230 cm, bredd 95 cm och tjocklek 17 cm. Runhöjden 6,5—9 cm. Ristningen är djup och tydlig utom på de ställen där ristningsytan blivit skadad eller försliten.

Jansson läser och översätter inskriften på följande sätt:

: **sihrikr** : **lit** : **resa** : **sten** : **eftir** :
 5 10 15 20
reǫbu-n : **sun sin** : **trek** : **nutan** : **auk** :
 25 30 35 40 45
utr : **a-- frysten** :
 50 55 60

"Sigrík lét resa stenen efter 'Redobogen', sin son, en dugande ung man, och Udd och Frösten."

Runorna 8—30 är något skadade i sina toppar genom skador och ojämnheter i runstensens vänstra och övre kanter men mestadels säkra. Hur runa 29 skall läsas är osäkert. Runan korsas nämligen på mitten av två svårbedömbara fördjupningar, varför den enligt Jansson kan ha varit **i** eller **h**. Av 30 **n**, som är ristad i kanten av en låg avsats i ristningsytan, är nedre delen av huvudstaven samt högra bistaven bevarad. Runorna 53—54 har varit ristade i en knöl i stenens nedre högra kant. Genom trampslitning återstår nu endast nederdelarna av de lodräta huvudstaverna. Därefter följer ett 15 cm långt parti

utan spår av ristning. Av 55 **f** återstår den nedre hälften av en huvudstav samt botten av en nedre **f**-bistav. 57 **y** tydligt stungen med en punkt.

Jansson pekar på de slående likheterna i huggningsteknik, ornamentik och runformer mellan återfyndet och runstenen Nä 26, nu inmurad i kyrkans västra gavel. Överensstämmelserna är exempelvis klara i fråga om **b**- och **þ**-runornas form, den ovala streckliknande stingningen i **e**-runorna. Däremot är **s**-runorna något olika utformade; på Nä 26 har de stolsform, medan de på återfyndet snarast är stupvända varianter av dem på Nä 26.

Inskriftens slut har givits en starkt förkortad form. Troligen skall den förstås så, att Udd och Frösten varit med att resa stenen till minne av sin bror. Sådana förkortade uttrycksätt förekommer i ett flertal runstensinskrifter. Formellt möjligt om än mindre troligt är att inskriftens två sista namn anger män som stenen rests efter.

Genom återfyndet berikas den vikingatida

Fig. 1. Runstenen Nä 23 i sakristigolvet i Glanshammars kyrka, Närke fotograferad från sakristian. Foto E. Cornelius 1977 (ATA). — Rune stone Nä 23 in sacristy floor of Glanshammar Church, Närke; viewed from the sacristy.

personnamnsskatten med ett tidigare icke belagt runsvenskt mansnamn *Sigrikr*, känt från svensk medeltid i några västsvenska belägg. Namn med förleden *Sig-*, såsom *Sigbjörn*, *Sigfast*, *Sigsten* osv., uppträder annars ganska ofta i de svenska runinskrifterna. Inte heller *Uddr* tycks av runinskrifterna att döma ha varit särskilt vanligt i Sverige under vikingatiden, medan *Froystæinn* uppträder så pass ofta i våra runinskrifter — ett trettiotal gånger — att det måste ha varit ett typiskt mansnamn under denna period.

De ovannämnda namnen erbjuder knappast några tolkningssvårigheter. Namnet på den man som runstenen har rests efter är det däremot svårare att komma till rätta med. Jansson framför med vissa reservationer det tilltalande förslaget att tolka *rebpu-n* som ett ursprungligen hedrande tillnamn "Redobogen", identiskt med det fornsvenska adjektivet *rePoboin*, använt som personnamn.¹ Om förslaget är riktigt har vi här ett namn som inte tidigare är känt vare sig i runinskrifterna eller i svenskt medeltidsmaterial.

H.G.

Södermanland, Trosa-Vagnhärads sn, Ytterstene

Runstenen Sö 26, som sedan sekelskiftet legat som valvsten i en bro ett hundratal meter norr om gården Ytterstene, har nu tagits loss, lagats och rests i en skogsbacke ca 100 m N om bron och ca 5 m NÖ om landsvägen mellan Ytterstene och Stene. Fig. 2.

Runstenen påträffades på 1800-talet, då en häll som låg över ett dike i ett gärde strax norr om gården Ytterstene söndersprängdes i samband med täckdikning. Först därefter upptäcktes att stenen var runristad. S. Boije undersökte stenen några år senare och det är hans läsning som ligger till grund för tolkningen i Södermanlands runinskrifter (Boije 1882 s. 145). Vid E. Brates besök vid Ytterstene 1903 var stenen inlagd i ovannämnda bro och endast delvis tillgänglig för undersökning.

Vid losstagningen återfanns fyra av de ursprungligen fem fragmenten. Materialet i runstenen är grovkornig kraftigt skiktad gnejs.

Skiktningen går diagonalt över ristningsytan, som är gråspräcklig med inslag av kristaller. Den är kraftigt vittrad och S. Boijes beskrivning är mycket träffande när han kallar den för 'liksom maskfrätt'. Ristningen framträder mycket otydligt. Runstenen är 160 cm hög, 137 cm bred och 15—20 cm tjock. Runornas höjd är 7—11 cm. Det förkomna fragmentet har utgjort stenens övre högra del och varit ca 100 cm långt och ca 30 cm brett. Ristningen är klumpigt utförd av en uppenbarligen ovan ristare.

Inskrift (med det inom [] supplerat efter Sö 26):

fasti	·	auk	·	hsbakr	·	litu	·	raisa	·	stai[n]	·
5		10		15		20		25			
at · si]khuat · br[u]pur sin											
30		35		40		45					

"Faste och **hsbakr** läto resa stenen efter Sigvat, sin broder."

Fig. 2. Runstenen Sö 26 Ytterstene, Trosa-Vagnhärads sn, Södermanland. Foto H. Gustavson 1978 (ATA). — Rune stone Sö 26 Ytterstene, Trosa-Vagnhärads parish, Södermanland.

Av 1 **f** är båda bistavarna bevarade, huvudstaven kraftigt vittrad. 9 **h** har tydliga dubbelsidiga bistavar, runan kan ej ha varit **o**. 10 **s** har formen av ett stupat stol-**s**. Av 11 **b** är delar av bistavarna borta genom vitt-ringsskador, av huvudstaven återstår ett stycke strax ovanför basen samt ett stycke av övre delen; runan måste läsas som **b**. Av 28 **n** är nedre delen av huvudstaven bevarad, resten borta i en brottskada. Av 31 **s** återstår de nedre 3/5 delarna av en lodrät huvudstav och av 32 **i** något mer än nedre hälften av en lodrät huvudstav, resten bortvittrad. Av 39 **r** är ett stycke av huvudstaven och nedre delen av bistaven borta i ett brott, som går genom runan. 40 **u** borta i en brottskada.

S. Boije har ej upptäckt 1 **f**, förklarligt med tanke på runans skador, och läser det första namnet som **asti** 'Aste'. Om namnet Faste se nedan. Boije har vidare läst 11 **b** som **l** och antagit att 9 **h** är en rättad felristning av **n** för **a**. Han läser således det andra namnet som *Aslakr* 'Aslak', i och för sig en mycket tilltalande tolkning. Hur runföljden **hsbakr** skall tolkas är osäkert. Möjligen kan man tänka sig att h-runan är en felristning för **o** och att namnet har varit *Ospakr* 'Ospak'. Att namnet helt enkelt varit *Spakr* 'Spak' och att h-runan ristats av misstag är väl knappast troligt. Om namnet Sigvat se s. 225.

Boijes beskrivning av runstensfyndet är mycket kortfattad och fyndplatsens exakta läge går ej att fastställa med ledning av den. Var runstenen ursprungligen har stått rest är okänt, men det har förmodligen inte varit alltför långt från fyndplatsen.

Th.S.B.

Uppland, Bälunge sn, Sundbro

Vid en ombyggnad av mangårdsbyggnaden på gården Sundbro 8:1 framtoogs våren 1976 två runstensfragment. Granskningen i juni 1978 visade att det rörde sig om fragment av runstenarna U 1079 och U 1080, som stått resta i Forkarby ca 2 km öster om Sundbro men varit försvunna sedan 1700-talet. Fig. 3.

1. Detta tidigare okända fragment av U 1079 påträffades vid husets NÖ hörn, där det utgjorde den nedersta och yttersta stenen i källaren. Fragmentet låg med runsidan nedåt och upptäcktes av lantbrukare Sören Sundmark, som uppmärksammade det avtryck som runristningen åstadkommit i leran under stenen.

Av denna runsten är tre fragment kända sedan tidigare. De hittades på 1940-talet vid den västligaste gården i Forkarby och befinner sig nu i trädgården där. Dessa fragment har ej passning med det nyfunna fragmentet, som har utgjort runstensens övre högra kant. Materialet är medelkornig, svartspräcklig granit, ristningsytan skiftar i brunt. Fragmentet är 80 x 39 cm stort och 26 cm tjockt. Runornas höjd 5 cm. På fragmentet är ett tiotal runor ristade. De utgör runföljden 23—32 i runstensens inskrift. Ristningen är tydlig och välbevarad.

Inskrift (med det inom [] supplerat efter B 461):

[fas]tj · lit · hr[ita · stan eftir ·] fastuiu ·
 5 10 15 20 25
 kun[u si]nh
 30 35

"Faste lät uppresa stenen efter Fastvi, sin hustru."

Av 23 **f** återstår endast mellersta delen av den nedre bistaven, resten borta i brottet. 24 **a** har dubbelsidig bistav, toppen av huvudstaven borta i en vittring i samband med brottet. 32 **n** har ensidig bistav, snett nedåt höger. 37 **h** har säkerligen uppkommit genom rättad, vanlig felhuggning av **n** i stället för **a**.

Under den runsvenska perioden (ca 800—1225) föll **h** bort framför **r** (t.ex. ett urnordiskt **hringar* > *ringer* mask 'ring').² Stavnningen **hrita**, som här säkerligen återger verbet *retta* 'uppresa' återspeglar den osäkerhet i ljudanalysen som kunde uppstå under denna utveckling. Samma omotiverade bruk av **hr** förekommer t.ex. på runstenarna U 599 och U 629.

Namnet *Fasti* är ett kortnamn till sammansatta namn på *Fast-*, *-fastr* 'fast, hård, säker',

Fig. 3. Fragment av runstenarna U 1079 (överst) och U 1080 Forkarby, Bälinge sn, (nu vid Sundbro, Bälinge sn). Foto H. Gustavson 1978 (ATA). — Fragments of rune stones U 1079 (above) and 1080 Forkarby, Bälinge parish, Uppland (now at Sundbro, Bälinge parish).

Fig. 4. Nyfunnen runsten vid Lejden, Ösby, Lunda sn, Uppland. Foto H. Gustavson 1978 (ATA). — Newly found rune stone at Lejden, Ösby, Lunda parish, Uppland.

som *Fastbiorn*, *Holmfastr*. Det förekommer på flera runstenar och har varit ett vanligt namn i Sverige under vikingatiden. Även det andra namnet på runstenen, *Fastvi*, hör till denna namngrupp. Detta namn är endast känt från fyra runinskrifter, alla uppländska. En av dem är U 1087 från Lövsta, Bälingsn, endast 4 km N om Forkarby. Den stenen har rests av en *Fastvi* över hennes söner och det är frestande att anta, att det rör sig om samma kvinna i båda fallen. Ackusativformen *Fastviu* är språkhistoriskt intressant. Det enda övriga belägget på namnet i ack., U 112, har formen *Fastvi*.

U 1079 har av E. Brate tillskrivits ristaren Gudfast (Brate 1925 s. 113). Den attributionen förefaller dock mycket osäker, även om vissa likheter i ornamentiken föreligger mellan U 1079 och övriga runstenar som hänförs till denne ristare.

2. Fragmentet av U 1080 är känt sedan 1928, då det påträffades inmurat i husets källare. Vid losstagningen 1976 blev ytterligare fem runor synliga. Fragmentet har utgjort runstensens vänstra kant. Materialet är grovkornig, röd granit, på delar av ristningsytan ett grönt sliraktigt lager. Fragmentet är 98 x 28 cm stort och 53 cm tjockt. Runhöjden är 6—7 cm. På fragmentet är ett femtontal runor ristade, de utgör runföljden 28—43 i runstensens inskrift. Inskriften är välbevarad med grunda men tydliga ristningslinjer.

Inskrift (med det inom [] supplerat efter B 457):

[sih⁵atr · auk · karl¹⁰ litu · raisa¹⁵ st . . . e²⁰fti]R
 hal³⁰ftan · fa³⁵pur si[n]⁴⁰

”Sigvat och Karl läto resa stenen efter Halvdan, sin fader.”

Av 28 i återstår den nedre hälften, resten borta i brottet. Efter 24 t har ett stycke gått förlorat redan på 1600-talet; där har funnits plats för 2—3 runor och det har förmodligen stått *stain* (ack. sg.) ’sten’ ej *staina* (ack. pl.) ’stenar’. Runföljden 1—6 *sih⁵atr* återger det

vanliga mansnamnet *Sighvatr*, vars förled är identisk med roten i fsv. *sigher* ’seger’ och efterleden består av adj. sv. dial *vat* ’flink, skicklig’. Namnet *Halfdan* ’halvdansk’ är ett ursprungligen danskt namn, som har varit relativt vanligt i Sverige under vikingatiden. U 1080 är ristad i Öpirs stil.

De båda fragmenten kommer att ställas på ett stenfundament och förvaras i trädgårdens norra del, ca 15 m SÖ om huvudbyggnaden.

Th.S.B.

Uppland, Lunda sn, Ösby

Då lantbrukaren Keith Majander i september 1977 rensade sten från en åker på fastigheten Ösby i Lunda socken påträffade han en tidigare okänd runsten. Fig. 4. Fyndet gjordes ca 250 m N om utgårdens Lejden och omedelbart öster om det nu rivna torpet Jeriko; detta är markerat på det ekonomiska kartbladet 11 I 3e Altuna. Runstenen har rests på en plats 50 m SÖ om fyndplatsen och intill den körväg som från Lejden leder fram till landsvägen mellan Ösby och Lunda.

Runstenen låg täckt av jord och endast 25 cm av ”baksidan av toppen” syntes ovan jord. Majander lade märke till ristningen, då han med en grävsropa lyfte stenblocket ur marken och det av misstag föll ur skopan och ristningssidan blev synlig.

Runstenen är av grå grovkornig gnejs med inslag av glimmer. Materialet är tydligt skiktat och flagrar lätt. Ristningsytan är täckt av ett brunaktigt finkornigt lager, som på några ställen vittrat bort eller rivits sönder av grävskopans tänder. Det bruna ytskiktet gör att även mycket grunda huggningslinjer blir skönjbara genom de ljusa ristningsbottnarna. Till följd av kraftiga vittringsskador på stensens nedre del har inskriftens inledning och avslutning gått förlorade. De skador som drabbat runstenen i stensens topp i samband med att denna huggits av vinkelrätt mot ristningsytan äventyrar däremot inte läsningen av runorna i detta parti. Stenen är 130 cm lång, 75 cm bred och 47 cm tjock. Runhöjden är 6—7 cm.

Inskrift:

...-r · riti · stan · eftr · ermu- · | ... -- · ftr
 5 10 15 20
þiahn | okiarþi · bro · biarhi · kuþ · ... --ni
 25 30 35 40 45 50

"... reste stenen efter Ärmund ... efter Tjägñ och gjorde bron. Bärge Gud ..."

Av fotot fig. 4 framgår bl.a. att runföljden 20—29 tillfogats i efterhand på en skråkant vid sidan av själva ristningsytan. I övrigt kan följande kommentar till läsningen göras. Före 2 r är nedre hälften av en lodrät stav bevarad. Genom att runstenens topp huggits av har övre spetsen av bistaven i 18 u gått förlorad. Av den följande runan återstår endast huvudstaven. Sammanhanget visar att runan ursprungligen varit t. I stenens övre högra hörn har en flisa lossnat från ristningsytan varigenom topparna av 34—35 rp gått förlorade. Direkt efter 48 þ finns till följd av vittring ej längre några runor bevarade. Innanför själva runslingan i nedre vänstra delen av ristningsytan är nedre hälfterna av två lodräta stavar svagt synliga vid mörkerbelysning. Avståndet mellan dem samt den ena stavens något svängda form talar för att de är rester av en u-runa. De därpå följande runorna 51—52 läses med viss tvekan som ni.

Genom skadorna i inskriftens början är namnet på den som har låtit resa stenen förlorat. Inskriften ger inte heller någon uppgift om det personliga förhållandet mellan runstensresaren och Ärmund och Tjägñ. Inskriften kanske skall tolkas så att runstenen rests och bron byggts till minne av två fränder Ärmund och Tjägñ. Båda dessa namn är för övrigt väl belagda i svenska runinskrifter.

Till minne av bl.a. en man med namnet Tjägñ är också runstenen U 353 i Lunda kyrkas vapenhusmur ristad. Dess inskrift lyder i översättning: "Sune reste stenen och gjorde bron efter Sigbjörn och Tjägñ. Sune ristade." Ristningen på denna sten, som Sune förmodligen rest till minne av sina fränder, är mycket enkelt utformad. En jämförelse mellan de två inskrifterna visar helt klart att även den nyfunna runstenen är ett verk av runristaren Sune. Det är därför möjligt att

runföljden 49—52 --ni är återstoden av hans ristarsignatur och att denna av utrymmesbrist placerats innanför den ofullständigt bevarade kristna bön som avslutat själva minnesinskriften.

Tanken att namnet Tjägñ i de två inskrifterna är namn på samma person och att de två runstenarna ingått i ett och samma bronmonument är lockande. Dybeck förmodar att U 353 ursprungligen har stått rest vid den bro som ännu på hans tid fanns mellan Lunda kyrka och Ängbystenen U 356 ett stycke söder om kyrkan. Om de två runstenarna har hört till samma bro är Dybecks förmodan om runstensbrons läge knappast riktig.

Vid den runologiska undersökningen av nyfyndet meddelade lantbrukare Majander att en jordbunden stenpackning, som måste vara resterna av en gammal väg, fanns ca 50 m SÖ om fyndplatsen. Den sträcker sig i nordöstlig riktning från körvägen över ett låglänt åkerparti till en högre belägen hagmark. En mindre arkeologisk undersökning sommaren 1978 visade, att denna anläggning inte är samtida med runstenen. Ett läge för bron längre norrut i anknytning till landsvägen mellan Ösby och Lunda skulle passa bra in i den bebyggelsehistoriska bilden. En tänkbar plats där vore en sänka strax öster om Ösby, där ett litet vattendrag nu tvärrar landsvägen. Av lantmäteriakter från 1700-talet framgår att detta parti varit låglänt och sankt. Att platsen upplevts som låglänt framgår av att en äng strax norr om det nu rivna torpet på en av lantmäteriakterna benämns Legdängen. I namnet ingår det i uppländska dialekter belagda ordet *lägd*, "sänka, dald", som är en bildning till adjektivet *låg*. En vittnesbörd om terrängförhållandena är väl också gårdsnamnet Lejden.

Även om den ursprungliga platsen för runstenen är oklar bör den sökas i närheten av fyndplatsen. Dit har den sannolikt forslats för att användas när torpet Jeriko byggdes. Det skulle också kunna vara en förklaring till att runstenens topp huggits av.

Västergötland, S:t Peders sn, Lödöse, Kroken 1:74 och 14:2

I februari 1977 överlämnades en sticka med

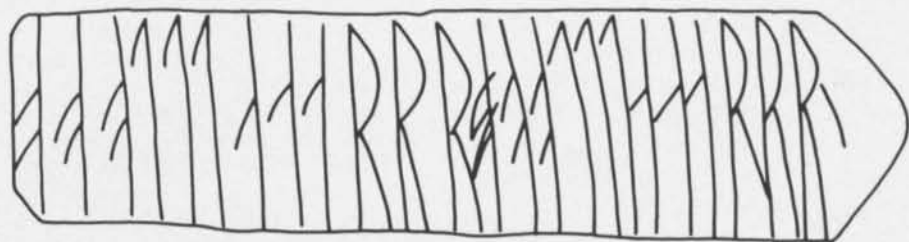
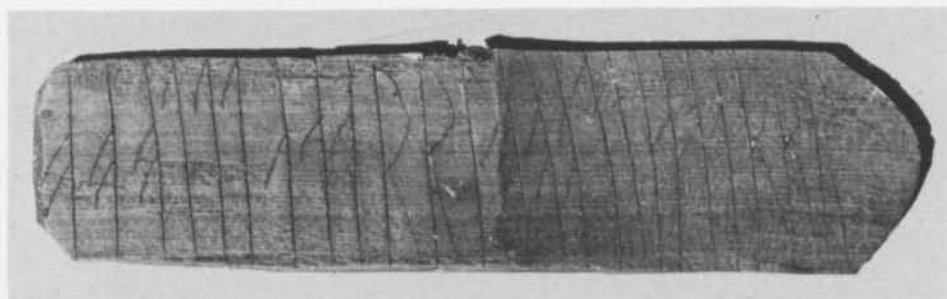

Fig. 5. Trästicka med runinskrift från S:t Peders sn, Lödöse, Kroken 1:74 och 14:2, Västergötland (SHM inv. 27 600:75:GI 3972). Foto av framsidan jämte renritning av runinskriften av H. Gustavson 1978 (ATA). — Wooden stick with runic inscription from S:t Peder parish, Lödöse, Västergötland.

ett tjugofemtal inristade runor till Runverket för granskning. Fig. 5. (SHM inv.nr. 27 600:75: GI 3972.) Sticksen hade påträffats i november 1975 vid arkeologiska undersökningar orsakade av en byggnadsschaktning vid det nuvarande torgets västsida.

Runkavlen är av ene, tilltäljd på alla sidor och något breddad mot den ena rundade ändan. Längd 12,1 cm, bredd 3,1 cm, tjocklek 0,5 cm. Runinskriften täcker helt framsidan som är praktiskt taget plant tillskuren. Baksidan är något ojämnare. På den är en 2,5 cm lång båge, "månskära", inskuren invid den rundade kortsidan. Den andra tvärt avskurna kortsidan är tillfasad med kniv.

Inskrift:

oootttaaarrrrootttaaarrr

5 10 15 20

Ingen tvekan råder om läsningen av runorna, som är välbevarade. De är skurna med tunna djupa streck och välformade såsom framgår av fig. 5. Samtliga runor har typiska medeltida former, utom 12 r, som ej är sluta-

ten. Två små jack efter denna runa är sannolikt skador som har uppkommit då bistavarna i 13 o skars. De har ej bedömts som skiljetecken. Ett tunt streck snett nedåt höger från bistavens övre del i 24 r är oavsiktligt skuret.

I inskriften döljer sig mansnamnet *Ottar*. Namnet har skrivits två gånger och genom att varje runa ristats tre gånger är runornas sammanlagda antal tjugofyra.

Fynden av runristade föremål vid de arkeologiska undersökningarna i Lödöse har avsevärt ökat vår kunskap om bruket av runorna under medeltiden; det har visat sig vara rikt varierande. Vår bristande kunskap om medeltidsmänniskornas föreställningsvärld gör det dock svårt att gripa verkligheten bakom sådana inskrifter som inte är entydiga skriftliga meddelanden. I vissa fall kan de vara meningsfulla såtillvida som att de har en magisk karaktär (jfr E. Svärdström 1975 s. 172 f.). Upprepningen, trefalden av runorna, till trots kanske den nyfunna inskriften inte skall bedömas som magisk. En sådan brukar ju förutom ett eventuellt talmagiskt inslag också

innehålla runor som genom sina namn kan kopplas till magiska begrepp. Så är här knappast fallet. Inskriften skall kanske snarare ses som ett lekfullt infall av någon som varit väl driven i att använda runor. Att runsticken haft en praktisk uppgift, t.ex. tjänat som en "ägaresedel", kan väl inte heller uteslutas.

Förekomsten av det till sin härkomst oklara namnet *Ottar* i en inskrift från Lödöse är inte förvånande. Personnamnordböckerna visar att namnet företrädesvis har en västnordisk spridning och att det var mycket brukligt i Norge under hela medeltiden. Däremot har det inte varit särskilt vanligt i Sverige. De säkra runsvenska beläggen är två (Ög 118 och 124) och från svensk medeltid är ett trettio-tal belägg antecknade. Dessa visar en markant västlig utbredning. Av de tjugofyra personer som burit namnet *Ottar* eller haft det som patronymikon och som är kända för oss genom samlingarna i Personnamnarkivet i Uppsala är elva från Jämtland, en från Härjedalen och fyra från Bohuslän. En västlig spridningsbild visar också det klena belagda dopnamnet *Otter* från 1500-talets Sverige. Nyfyndet passar alltså väl in i Lödöses kulturella förbindelser västerut.

H.G.

Rune finds in 1977

Six of the rune finds in 1977 were given a more thorough examination. Five of these are from the Viking Age and one is medieval. Two are new finds while the others are re-discoveries; of the latter, two are rune stones with almost completely preserved inscriptions and two are in the form of rune-stone fragments whose inscriptions were formerly known in full.

One of the newly discovered finds is a rune stone from Lunda parish in Uppland, carved by Sune. The damaged inscription (cf. p. 226) shows that the stone was raised in memory of two men with the names *Ærimundr* and *Piagn*. From the inscription it is also evident that the person who caused the stone to be raised also had caused a bridge (i.e. a causeway or a stone-laid ford) to be

Noter

¹Den nusvenska formen beror på en senare utveckling av den fornsvenska formen på samma sätt som *mogen* ur *moin*, *trogen* ur *troin*.

² Samma utveckling ägde rum framför *n* och *l*: urnordiskt **hlaupan* > *löpa* och **hnigan* > *nigha*.

Referenser

- Boije, S. 1882. Runforsknings i Södermanland sommaren 1882. *Svenska fornminnesföreningens tidskrift* h. 5:2. Stockholm.
- Brate, E. 1925. *Svenska runristare*. Stockholm.
- Jansson, S. B. F. 1978. Runstensfyndet i Glanshammars kyrka. *Från bergslag och bondebygd*.
- Lantmäteriakter över Ösby, Lunda sn, Uppland från åren 1705 och 1769. Länsstyrelsen. Stockholm.
- Svärdström, E. 1975. Runfynd 1974. *Fornvännen*.

Några förkortningar

- B = Bautil. Sthlm 1750
 Nä = Närkes runinskrifter 1975
 Sö = Södermanlands runinskrifter 1924—36
 U = Upplands runinskrifter 1940—58
 Ög = Östergötlands runinskrifter 1911

made. A now incompletely preserved prayer—with the runic inscription prayer verb O. Sw. *biærgha* (O. E. *beorgan*) 'save'—was included in the final section of the inscription.

The second newly discovered find—a wooden stick with a runic inscription, from Lödöse in Västergötland—is of medieval origin. On the front of the stick is the name *Ottar*—cf. *Othere* in *Beowulf* and in King Alfred's *Orosius*—cut twice (cf. p. 227). Each rune is itself cut thrice and the total number of runes is 24. That the runes were carved for some magic purpose is most uncertain—although the inscription can possibly be an allusion or a reminiscence of numerical rune magic.